

utrykte dokumenter i RA samt mange lokale arkiver: breve, mødereferater fra finske foreninger eller den finske kirke med sogn i Stockholm. Et omfattende statistisk materiale giver basis for et stort antal tabeller, kort og grafer med en angivelse af hvorfra indvandringen kom og hvortil den gik. De fleste emigranter havde svensk som modersmål eller andet sprog, men der fandtes også rent finssprogede minoriteter: »Skogsfinnarna« i Värmland (med tentakler ind i Norge) samt Tornedalsfinnerne.

Freden i 1809, hvor Sverige tabte Finland til zar Alexander, indebar ikke et brud, men satte en proces i gang som næsten ubemærket forvandlede finnerne til udlændinge. Hurtigst gik det indenfor det militære område, mens en række civile embedsmænd og rige købmænd blev boende i Stockholm. De finlandssfødte var en relativt stort befolkning i hovedstaden og en del, mest menige soldater, blev boende. Måske også den knægt, der var model til den finlandske digter J. L. Runebergs »Sven Dufva«, som alene kæmpede på Virta Bro og dræbte mange anstormende russere. Systematisk præsenteres en velskreven oversigt over hele den sociale skala fra den enkle kammerjomfru til de mest kendte navne: digteren og biskoppen Frans Mikael Franzén samt den nordiske kvindebevægelses store navn: Fredrika Bremer; den berømte polarforsker A. E. Nordenskjöld kom også fra Finland.

En stor del af det finske sogn (Finska församlingen) i Stockholm bestod af medlemmer, som var enlige f. x. kammerpiger, karle og tjenere og deres oprindelse bliver omhyggeligt klarlagt ligesom de højtaflønnede embedsmænd får udførlige biografier. En længere tids ophold i Sverige var naturligt for mange førende finske kulturpersonligheder og kunstnere indtil Krimkrigen på grund af kong Oscar Is antirussiske propaganda

vanskeliggjorde nærmere kontakter. Men i »finnskogarna« levede den finske befolkning videre og beholdt sit sprog og mange andre karakteristiske træk som f. x. dragter, men omkring 1900 forsvinder det finske sprog langsomt ud af billedet og »finnskogarnas poet« Dan Andersson fra finsk slægt skriver på et vidunderligt svensk.

Men omkring 1900 vender udviklingen og i vort århundrede begynder finnerne at komme som flygtninge: først i forbindelse med Finlands russificering, 1918-20 kommer de »røde« soldater efter et knusende nederlag mod de hvide i borgerkrigen, og efter nogle rolige år i mellemkrigstiden kommer masseflugten under den anden verdenskrig, hvorunder ikke mindst ca. 70.000 krigsbørn fik et hjem i Sverige.

Som helhed er bogen ikke mindst takket være sine fantastiske fine illustrationer, et pragtværk. Man kan næppe tænke sig en bedre og mere engageret fremstilling af nabofolkernes kontakter, som også er en guldgrube for personalhistorien.

Michael Linton

Anna Götlind: *Technology and Religion in Medieval Sweden*. (University of Göteborg, 1993). 262 s.

I 1990 publicerede forfatteren til denne doktorafhandling en artikel om cistercienserklostrenes betydning for den tekniske udvikling i Norden, der blev anmeldt i Historie 19,1. Anna Götlind, en af Erik Lönnroths elever, var nået til den konklusion, at tekniske innovationer ikke blev spredt fra klostrene til deres umiddelbare nærhed eller omegn. Cistercienserordenen har altså ikke i så høj grad som den førende specialist indenfor forskningen vedr. middelalderens tekniske udvikling, den amerikanske professor Lynn White Jr., vil hævde haft så stor betydning som formidlere af

ny viden indenfor det teknologiske område. I uforandret form indgår denne artikel som kapitel 2. efter at forfatteren i en indledning har foretaget en forskningsovesigt og udbygget sin tese om de kirkelige institutioners ringe betydning for teknologiens udbredelse indenfor de nordiske lande i middelalderen.

To problemstillinger bliver altså afhandlingens hovedtemaer: Hvor meget bidrog kirken, specielt klosterordenene til den tekniske udvikling og kan vi finde spor af dette i kirkens kalkmalerier og den religiøse litteratur? Særlig stor interesse knytter sig naturligvis til den hellige Birgitta og hendes klostergrundlæggelse i Vadstena ved Vättern, centralt i middelalderens Sverige. Systematisk undersøger doktor Götlind kildemateriale for at belyse jernfremstilling og jernhandel omkring det kloster, som den kendte middelalderforsker Lars-Arne Norborg betegner som »Storföretaget Vadstena Kloster«. For den teknisk interesserede er Götlinds undersøgelse af klokker og astronomiske ure meget spændende. Det naturlige udgangspunkt er det pragtfulde *Horologium mirabile* i Lunds domkirke, men vi har mange andre ure af meget fin konstruktion. Hvor meget teknisk information kan vi hente i den hellige Birgittas omfattende Revelationer? Ja, lidt kan man måske finde her, men stort set er resultatet negativt. Derfor foretager forfatteren en metodisk interessant analyse af kalkmalerierne og påpeger det kildekritiske problem, at vi ikke ved hvor mange informationer, vi her kan hente om det lokale samfunds tekniske fremskridt, eftersom kalkmalerne ofte lod sig inspirere af forlæg fra den religiøse litteraturs miniaturer og forlæg fra andre kulturer, f.x. den syd-europæiske vindyrkning.

Anna Götlind kommer atter til det resultat, at kirken *ikke* har spillet en særlig stor rolle som formidler af teknisk viden og peger på nødvendigheden af fornyet

forskning indenfor det verdslige område for at finde frem til, ad hvilke veje informationen kom til Norden. Man undrer sig dog over, at cisterciensermunkenes brug af vandkraft og deres avancerede opmåling af vandhøjder for at finde frem til anlæg af vandmøller ikke bliver nærmere undersøgt. Det er vel også muligt, at kirken har bidraget til at formidle informationer – den har jo været yderst centralt placeret, da det gælder internationale kontakter – men vandrede håndværkere fandtes jo også dengang. Klart og logisk fremlægger Anna Götlind sin tese og hendes afhandling vil blive et godt udgangspunkt for hendes egen og andres forskninger – en god ting er jo at den foreligger på engelsk.

Michael Linton

Hans Fredrik Dahl: *Vidkun Quisling*. En fører blir til. (Aschehoug 1991) 537 s. – En fører for fall. (Aschehoug, 1992). 747 s.

Lad det straks være sagt: Selvom det er nr. 7 eller 8 i rækken af biografier om den norske NS-leder, er den ingenlunde overflødig og slet ikke en gentagelse af de forrige. Den er et originalt studium af emnet, og på næsten alle punkter hæver den sig højt over sine forgængere.

Først og fremmest er værket virkelig en biografi. Det er Quisling selv, der er hovedpersonen fra første til sidste side, mens f.eks. Oddvar Høidal i sin bog fra 1988 – den hidtil bedste – lod manden forsvinde til fordel for NS i 1933, fortsatte med almindelig norsk okkupa-tionshistorie frem til 1945 og først trak Quisling op af hatten igen, da han efter krigsafslutningen blev stillet for retten og dødsdømt. Hos Dahl er det virkelig personen Vidkun Quisling, vi følger gennem alle årene, fra hans deltagelse i Nansens humanitære hjælpearbejde i Rusland i 1920'erne, over hans tid som